

Instytut LegalTech: Wykorzystanie smart contract w pracy prawnika

Wykorzystanie smart contract w pracy prawnika - to temat kolejnego z cyklu artykułów, zainicjowanych i przygotowanych przez Instytut LegalTech Naczelnej Rady Adwokackiej. Autorką opracowania jest adwokat Karolina Wilamowska.

W ramach działalności Instytutu w każdy piątek w ramach serii "Cyfrowe piątki" na profilach społecznościowych Naczelnej Rady Adwokackiej pojawiają się także posty dotyczące LegalTech, a w szczególności informatyzacji, cyfryzacji i narzędzi wspierających pracę prawnika.

Wraz z rozwojem technologii prawnicy coraz chętniej sięgają po rozwiązania, które mogą usprawnić ich pracę, zautomatyzować powtarzalne procesy, czy wspomóc funkcjonowanie kancelarii czy działu prawnego.

W poprzednich publikacjach Instytutu LegalTech, pojawiło się pojęcie Legaltech 1.0, odnoszące się do znanych nam i wykorzystywanych w codziennej praktyce programów informatycznych do organizacji pracy w kancelarii, obiegu dokumentów czy systemów informacji prawnej. Przedmiotem dzisiejszej analizy są tzw. smart contract, wchodzące w zakres technologii Legaltech 2.0, obejmującej narzędzia i programy nie tylko wspierające, ale częstokroć zastępujące pracę prawników.

Czym właściwie jest smart contract?

Zgodnie z definicją zaprezentowaną przez R. Wilkensa i R. Falk, smart contracts są kodami algorytmicznymi w odpowiednio przygotowanym programie komputerowym, wpisane oraz opierające się na danych w blockchain[1], działające w oparciu o logikę „jeżeli-to” (IFTT, czyli if this then that)[2]. Tym samym, podobnie jak w przypadku tradycyjnej umowy, pojawia się klauzula zakładająca, że w przypadku zaistnienia określonej przesłanki, w ślad za nią następuje określony skutek. Różnica jest taka, że określenie warunków zostaje zapisane w łańcuchu bloków (blockchain). Co istotne, smart contracts to procesy zautomatyzowane, często samowykonywalne, nie wymagające ingerencji czy wiedzy osób trzecich.

Czy smart contract jest umową?

Pytanie o to, czy smart contract jest umową jest dość przewrotne i odpowiedź na nie powinna brzmieć – to zależy. Niewątpliwie jako prawnicy przywykliśmy do poruszania się w określonych ramach znanych nam instytucji cywilnoprawnych, spod których coraz częściej wyłamują się nowe technologicznie rozwiązania. Dokonując analizy charakteru smart contract nie można tracić z pola widzenia tego co zostało już powiedziane powyżej, a mianowicie iż, smart contract to automatyzowany proces, którego celem jest wykonanie określonych zobowiązań. Z tego względu należy uznać, że inteligentne umowy mogą być kwalifikowane jako umowy tylko wtedy, gdy spełnią wszystkie wymagania prawne przewidziane dla umowy.

Postawić zatem należy sobie pytanie, czy polskie prawo cywilne pozwala na zastosowanie inteligentnych kontraktów. Odpowiedzi na nie dostarcza brzmienie art. 60 k.c., zgodnie z którym *z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, wola osoby dokonującej czynności prawnej może być wyrażona przez każde zachowanie się tej osoby, które ujawnia jej wolę w sposób dostateczny, w tym również przez ujawnienie tej woli w postaci elektronicznej (oświadczenie woli)*. Tym samym, nie budzi wątpliwości, iż w przypadku braku nakazu zachowania formy szczególnej, oświadczenie woli osoby dokonującej czynności może być wyrażone w dowolny sposób, a więc przez jakiegokolwiek zachowanie się tej osoby, które ujawnia jej wolę w sposób dostateczny[3]. Z perspektywy formy,

uznać zatem należy, iż nie ma przeszkód, aby (poza przypadkami kiedy wymagana jest forma szczególna) oświadczenia woli składane były w formie smart contract.

Istotnym, jak wydaje się nie do końca rozwiązany problemem, jest kwestia braku możliwości weryfikacji tożsamości stron transakcji, które wskazują jedynie nazwę konta użytkownika. Wydaje się, iż w przyszłości kwestia ta wymagać będzie stosownej regulacji, zwłaszcza w przypadku tych kontraktów, które przeprowadzane będą w sposób w pełni zautomatyzowany.

Zalety i wady stosowania smart contracts

Jak każde rozwiązanie, smart contracts mają swoje mocne i słabe strony. Wśród tych pierwszych wskazuje się przede wszystkim:

- bezpieczeństwo – inteligentne kontrakty to skompilowane kody programistyczne, działające w taki sposób, w jaki zostały zaprogramowane, co ogranicza możliwość manipulacji;
- szybkość – wyeliminowane zostają czasochłonne procedury związane z obiegiem dokumentów;
- wyłączenie zawodnego czynnika ludzkiego – w przypadku spełnienia warunków określonych w umowie następuje jej automatyczne wykonanie, zaś dane zapisywane są w sieci blockchain;
- możliwość weryfikacji funkcjonalności kodu, który jest dostępny publicznie.

Jeśli chodzi o wady tego rozwiązania, to są to przede wszystkim:

- znaczne koszty związane z przechowywaniem danych na blockchain;
- trudności związane z modyfikacją treści kontraktu w przypadku stwierdzenia wystąpienia błędu;
- wątpliwości regulacyjne – na dzień dzisiejszy brak jest precyzyjnych ram prawnych, pozwalających na szerokie zastosowanie tej technologii;
- trudności związane z koniecznością przeniesienia pojęć z języka prawniczego do języka maszynowego.

Smart contracts a ochrona danych

W zakresie rozważań nad instytucją smart contracts nie można pominąć ich oceny z perspektywy ochrony danych osobowych. W 2019 r. Grupa robocza ds. rejestrów rozproszonych i blockchain w przeprowadzonej analizie^[4] zidentyfikowała problemy w relacji między obowiązkami wynikającymi z RODO^[5] a technologią blockchain. Problemy te można podzielić ze względu na dwie zasadnicze trudności. Pierwsza z nich jest identyfikowanie ról określonych w RODO (administrator, podmiot przetwarzający dane). Drugą zapewnienie wykonania praw osób których dane są przetwarzane (kto, w jaki sposób i jak długo przetwarza dane; poprawienie danych; zaprzestanie ich przetwarzania). Szczegółowa analiza tych kwestii nie jest przedmiotem niniejszego opracowania, jednakże należy mieć ją na uwadze w każdym przypadku, w którym przyjdzie nam opiniować tego typu rozwiązanie.

Przykłady zastosowania smart contract

Inteligentne kontrakty, początkowo kojarzone przede wszystkim z rynkiem obrotu kryptowalutami, stopniowo obejmują kolejne obszary. Przykładowo już od kilku lat wykorzystywane są one w sektorze usług ubezpieczeniowych, transportu przemysłowego czy też na rynku obrotu energią elektryczną.

Zalety wykorzystania technologii blockchain oraz smart contract dostrzegają przedstawiciele kolejnych branż, między innymi pośrednictwa w obrocie nieruchomościami, ochrony zdrowia czy zarządzania prawami autorskimi. Nie budzi wątpliwości, iż w następnych latach, technologia ta obejmować będzie kolejne branże.

Podsumowanie

Jak zostało wskazane na wstępie, rozwój technologii znacząco wpływa na pracę prawników, zarówno prowadzących kancelarie, jak i obsługujących działy prawne dużych korporacji. I choć w tych drugich pewne rozwiązania są już w pełni wykorzystywane, konieczność taka pojawi się w najbliższym czasie również wśród mniejszych podmiotów, wymuszając niejako nadążanie za trendami pojawiającymi się w gospodarce.

[1] Dla wyjaśnienia, blockchain to technologia służąca do przechowywania i przesyłania informacji o transakcjach dokonywanych w internecie i ułożonych w następujących po sobie blokach danych, tworzących tzw. łańcuchy danych.

[2] R. Wilkens, R. Dalk, *Smart Contracts* [cyt. za:] D. Szostek, *LegalTech, czyli jak bezpiecznie korzystać z narzędzi informatycznych w organizacji, w tym w kancelarii oraz dziale prawnym*, Warszawa 2021, s. 297

[3] M. Safjan [w:] Kodeks cywilny. T. I. Komentarz do art. 1-449¹⁰, pod red. K. Pietrzykowskiego, Warszawa 2020, System Informacji Prawnej Legalis, kom. do [art. 60](#) k.c.

[4] RODO a technologia blockchain, 7 listopada 2019, Ministerstwo Cyfryzacji, Grupa robocza ds. rejestrów rozproszonych i blockchain (<https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/blockchain>).

[5] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych).

adw. Karolina Wilamowska

INSTYTUT
LEGALTECH NRA